

Process par noziedzīgi iegūtu mantu

Juris Stukāns

Rīgas Stradiņa universitātes doktorantūra, Latvija

Ievads. Tiesiskais regulējums tāpat kā sabiedrība attīstās un pilnveidojas, pat tad, ja tiesību normas teksts paliek ārēji nemainīgs, bet saturs transformējas, ņemot vērā dažādus apstākļus un notikumus sabiedrībā.

Latvijas kriminālprocesuālajās tiesībās no 2005. gada 1. oktobra ir stājies spēkā jauns tiesību institūta – process par noziedzīgi iegūtu mantu – regulējums.

Darba mērķis ir izpētīt kriminālprocesuālo regulējumu, veikto izmaiņu saturu, to nozīmi un ietekmi uz procesuālo kārtību, procesā iesaistīto personu tiesību realizāciju.

Rezultāti. Process par noziedzīgi iegūtu mantu reglamentēts Kriminālprocesa likuma 59. nodaļā. Gandrīz deviņus gadu esošais regulējums šajā laikā nepalika nemainīgs un piedzīvoja izmaiņas, kas būtiski mainīja procesā iesaistīto lietu dalībnieku pienākumus un tiesības, mainīja dalībnieku izpratni par procesa būtību un jēgu.

Likumdevējam, veicot kriminālprocesuālo tiesību normu grozījumus, vienmēr jāievēro kriminālprocesuālo tiesību mērķis, tas ir, noteikt tādu kriminālprocesa kārtību, kas nodrošina efektīvu krimināltiesību normu piemērošanu un krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu.

Process par noziedzīgi iegūtu mantu ir viens no mantas konfiskācijas veidiem, līdz ar to valstij ir jānodrošina, ka personai, kurai ir tiesības uz konkrēto mantu, tiek radīta iespēja savas īpašuma tiesības aizstāvēt taisnīgā un objektīvā tiesā.

Procesa par noziedzīgi iegūtu mantu mērķis ir mantisko jautājumu savlaicīga atrisināšana un kriminālprocesa ekonomijas intereses.

Procesa par noziedzīgi iegūtu mantu piemērošanas priekšnoteikumi: pirmkārt, pierādījumu kopums, kas dod pamatu uzskatīt, ka mantai, kura izņemta vai kurai uzlikts arests, ir noziedzīga izcelsme vai saistība ar noziedzīgu nodarījumu, otrkārt, objektīvu iemeslu dēļ krimināllietas nodošana tiesai tuvākajā laikā (saprātīgā laika periodā) nav iespējama vai tas var radīt būtiskus neattaisnotus izdevumus.

Pirmstiesas kriminālprocesa laikā noskaidrojamie un pierādāmie apstākļi ir ziņas: par faktiem, kas pamato mantas saistību ar noziedzīgu nodarījumu vai mantas noziedzīgo izcelsmi; par personām, kuras ir saistītas ar konkrēto mantu; vai ir zināms mantas īpašnieks vai likumīgais valdītājs; vai kādai personai ir likumīgas tiesības uz mantu.

Spēkā esošais regulējums ierobežo lietas dalībnieku iespējas iepazīties ar pierādījumiem un dokumentiem, uz kuru pamata tiks lemts jautājums par mantas izcelsmi.

Procesa virzītājs iesniedz pierādījumus, kas dod pamatu uzskatīt, ka ir noticis noziedzīgs nodarījums un ka izņemtajai mantai vai mantai, kurai uzlikts arests, ir noziedzīga izcelsme vai saistība ar noziedzīgu nodarījumu, bet procesa par noziedzīgi iegūtu mantu dalībniekam, kuram ir tiesības uz konkrētu mantu, ir iespēja iesniegt pierādījumus par mantas izcelsmi un tiesisko statusu.

Tiesai ir pienākums izvērtēt abu pušu pierādījumu ticamību, pieļaujamību, attiecināmību un pietiekamību un izlemt, vai ir vai nav pamats mantu atzīt par noziedzīgi iegūtu.

Secinājumi. Personai, kurai ir tiesības uz konkrētu mantu, iespējas realizēt tiesības savu interešu aizsardzībai, ierobežojot tiesības iepazīties ar pierādījumiem, netiek pārkāptas.

Process par noziedzīgi iegūtu mantu no tiesas prasa īpašu rūpību un kvalitāti, nodrošinot visu lietas dalībnieku interešu realizāciju un iespēju aizstāvēt tiesības uz konkrētu mantu.

Visiem procesa par noziedzīgi iegūtu mantu lietas dalībniekiem tiek nodrošināta tiesību līdzvērtīga īstenošana.